

Museo
do Pobo
Galego

instituto de
estudos das
identidades

ROMANCE DO MOURO E O CRISTIÁN DE SAN CIBRÁN DE MOURISCADOS

NOME DO DOCUMENTO: MPG_ReXM_0021_001_en_0_00_01_id25_D

VÍDEO DE REFERENCIA: MPG_ReXM_0021_001_en_0_00_01_id25

FICHA PARA O APOI

MATERIAL DISPOÑIBLE.-

Vídeo e colección de fotografías, transcripción, textos de referencia e estudo etnográfico.

INFORMANTES.-

■ Informantes/actores:

Ánxel, que fai de mouro, de preto de 40 anos
Eloi, que fai de cristián, duns 35 anos.

■ Outros informantes:

Rdo. Sr. D. Xosé Benito Cividanes Alonso, actual crego párroco de Mouriscados.
Concepción Fernández, natural e veciña de Mouriscados, duns 70 anos.

RECOLLEDORES.-

Xosé Manuel González Reboredo
Luís Baños, de VISUAL Q, que fixo a filmación e varias fotografías.

AUTOR DO TEXTO.-

Rdo. Sr. D. Xesús Hermida Villar, crego párroco en 1950 (con posterioridade houbo algúns engadidos e modificacións puntuais).

Museo
do Pobo
Galego

instituto de
estudos das
identidades

ITEMS NOS QUE ESTÁ INDEXADO

1. Por localización:
 - Lugar/aldea/barrio: Campo de Mouro
 - Parroquia: San Cibrán de Mouriscados
 - Concello: Mondariz.
 - Provincia: Pontevedra
2. Por temática e contexto:
 - Literatura popular
 - Teatro popular
 - Mouros e cristiáns
 - Festas
 - Festas patronais e de devocións locais ou sectoriais
 - Nosa Señora do Socorro
3. Polo autor do romance: Xesús Hermida Vilar
4. Polo incipit: “A Dios lle pido perdón...”

Museo
do Pobo
Galego

instituto de
estudos das
identidades

TEXTO DO ROMANCE DO MOURO E O CRISTIÁN

San Cibrán de Mouriscados – Mondariz-Pontevedra.

Nota: o texto da primeira columna figura nun folleto de 9 páxinas editado en 1981 polo crego párroco. Leva por título *Romance de el Moro y el Cristiano*. As dúas primeiras páxinas son da autoría do citado párroco, Rvdo. Sr. D. Lorenzo Acevedo Martínez, baixo o título de “Breve reseña histórica”, e nelas dáse conta de antecedentes históricos e tamén da orixe do texto do enfrontamento entre un mouro e un cristián. Segundo esta información, esta representación comezou no ano 1950, cando se fai cargo da parroquia, recién ordenado, o Rvdo. Sr. D. Xesús Hermida Villar, que introduce a loita entre mouro e cristián, “quizá recordando alguna costumbre que se hubiera perdido”, e compón o texto que hoxe se representa, o cal sufriu algunhas alteracións co paso do tempo, e tamén un engadido ao comezo que foi incorporado por quen fixo o papel de cristián nos oito primeiros anos. As variantes que se reproducen na columna da esquerda proceden da gravación que os recolledores fixeron o día 15-VIII-2010.

En canto aos intérpretes, na actualidade son Ánxel, que fai de mouro, duns 40 anos e profesor de ensino primario, e Eloí, o cristián, duns 35 anos a traballador nunha empresa dedicada á pedra. Segundo informes orais, os dous primeiros intérpretes, hai máis de medio século, foron Xoaquín Álvarez (mouro) e Xosé Estévez (cristián). Seguiron máis tarde Xosé Álvarez (mouro) e Servando (cristián). Os actuais levan desempeñando os seus papeis dende hai menos de 10 anos.

(mouro e cristián aparecen a cabalo no chamado Turreiro, lugar central da aldea de Campo de Mouro, onde hai un palco que servirá de escenario, situado a menos de cen metros da igrexa parroquial. Antes de subir ao palco, mouro e cristián inician así o diálogo, cuns versos engadidos ao texto orixinal:)

TEXTO PUBLICADO EN FOLLETO

VARIACIÓNS PRESENTES NA VERSIÓN GRAVADA O 15-VIII-2010

CRISTIÁN:

A Dios lle pido perdón
i a esta Virxen Santa
pra loitar con este mouro
que atemoriza i espanta.

- 5 Estás aí tan tranquilo
como si foras honrado,
mais hoxe vas pagar
as que fixeche hai mil anos.
I si eres home valente
10 baixa de ese cabalo
e ven a loitar connigo.

mais hoxe has de pagar

MOURO:

Ai Miña Naiciña
non me fagas na túa terra
como che eu fixen na miña.

que non me fagas na túa terra
o que che fixen na miña

(A continuación os dous personaxes
soben ao palco par seguir o debate)

CRIST.:

- 15 Vades a ver romeiriños
no noso turreiro en festas
a loita do mouro infiel
contra o cristián desta terra.
Loita que un día tiveron
20 por estas folgadas e veigas
como antiga romaxe
peregrinos de outras épocas.
A Virxe que nos cobixa
está sorrindo contenta.
25 Igual que un día venceu
a quen non quixo creer nela,
hoxe, coa axuda de Dios
e tamén coa axuda dela

a loita dun mouro infiel

Igual que no seu día venceu

hoxe, coa axuda de Deus
e máis coa axuda dela

Museo
do Pobo
Galego

instituto de
estudos das
identidades

- 30 penso poñer ós seus pés
ó seu enemigo en cadeas.
Non para ferilo e matalo
senón para darlle a creencia
que a Virxe ten nos seus ollos
bonituras feiticeiras.
- 35 Romeiros, son eu quen falo
no nome da Nosa Reina,
defendo a fe do Señor
i as cousas santas da igrexa.
E se Dios non me axudare
40 terei que morrer por elas.
- MOU.:

Cristián, eu ben te ouvín
lanzar ó vento
as cantigas en rengleiras.
- CRIST.:
Que cantigas eu non podo
45 ter na lingua,
que por muito que eu falara
poucas cousas che dixera.
- MOU.:
Pois que a porfía te pos
vamos ver quen empeza
50 a loita, perro cristián,
que como os cans adoezas.
- CRIST.:
A honra que temos nós
é ser cristiáns deste outeiro,
e ser valente e sin medo
55 a quen nos fira coa lingua.
Vaite de aí, mouro infiel,
arretírate prá Meca
que os cristiáns non queremos
facermigallas con ela.
- MOU.:

60 Cristián, tu non escoitas
o que che digo á orella.
En guerras sempre vencemos
a reies e tantas reinas,
que en pago tiñan que darnos
65 a duascenas doncellas
como tributo e deshonra
da vosa cristiana terra.
Chegamos a Finisterre,
a Coruña e a Compostela.
70 Por León e por Asturias,
por Toledo e por Valencia
non podía haber un mouro
que outra cousa me dixera.
Tivemos ós nosos pés
- senón pa darlle a creencia
- Romeiros, son eu quen falo
e no nome de Deus e a Virxen
- E se Deus non me axudare
- Bla, bla, bla...
- botar ó aire
- Bla, bla, bla... Bla, bla bla
- por moito que eu falara
- Xa que a porfía te pos
imos ver quen empeza
- ¡Cristiá, desde que ganáchedes o mundial
non hai quen vos ature!
¡Tí non escoitas
o que che digo á orella!
- ata duascenas doncellas
- e non haberá un mouro
que outra cousa che dixera

- 75 Castilla e León á beira,
pois non había guerreiro
que moito medo me metera,
que cando viña un cristián,
viñan mouros a docenas.
- 80 E poste ó meu lado tí

como aquel que non as pensa,
porfiando dunha cousa
pra que todos cha creeran.
- CRIST.:
Por moito que tu correches
- 85 con trufos na miña terra
había preto de min
quen defenderme poidera,
se non refresca a memoria
e non te fíes das lendas,
- 90 ¿quén era aquel Don Pelaio
que en Asturias che batera
levando preto de sí
casi mesmo á súa beira
á Virxe de Covadonga
- 95 naquela santa pelea?
- MOU.:
Eu nada teño que ver
con esas cousas alleas
- mais podes falar a oito
que con falar non me aleixas.
- CRIST.:
100 Vergonza debías ter
cando te ves perdido seica
a bater neste turreiro
con quen, ó mellor, te endereita.
Eres mouro hai mil anos,
- 105 ¿quén era, dime, unha flecha
que se enclavou no teu peito
sin saber quen cha metera?
Era de aquel cristián
tan valente como as pedras
- 110 que repetía naquel eco
dos cornos e das trompetas.
Era o Cid Campeador,
conquistador de Valencia,
xuntamente con Don Sancho,
- 115 e máis tarde, que adoezas,
San Fernando entra en Sevilla,
en Granada, hasta en Huelva,
dando couces nos que tiñan
asoballo sobre a terra.
- 120 Quitouvos tantas cidades
como tiñades estrelas;
despois os Reies Católicos
sin máis anoxo nin verbas
firmáronvos pasaporte

Castela e León á beira
e non había guerreiro

pois cando viña un cristiá

E poste ó meu lado tí, tí, tí,
con esa bacenilla longa (¿?) na cabeza

á Virxen de Covadonga

con esas loitas alleas.
Nin Pelayo, nin carallo, nin nada.

[o mouro suprimiu estes dous versos]

¿quen era, dime, queen era?:
unha flecha que no peito se clavara

[mentres o cristián recita estes
versos o mouro, en voz máis baixa,
fai comentarios para facer rir, como:
¡Xa empezamos!; ou: ¡Xa estamos!,
¡O Cid Campeador!, ¡Xa estamos!]

e máis tarde, pa que adoezas

en Granada, ata en Huelva

e despois os Reies Católicos
firmouvovos pasaporte

**Museo
do Pobo
Galego**

instituto de
estudos das
identidades

125	prá vosa maldita terra.
Desde logo, ¿que diaño tes ti,
que ves facer, miña prenda?	[o mouro fai o comentario: “Falar por falar”]
	MOU.:
Inda que fales así
eu non teño a quen debelas.	
130	¡Vamos a ver quen te libra
do fío desta coitela,
que xa matou, sin mentir,
cristianos por docenas!
A Virxen que tedes vos | ¡Imos ver quen te libra

a cristianos por docenas

...¡ donde está esa Virxen!.. |
| 135 | a ver si te libra desta. | |
| | CRIST.:
Mouro infiel, non che consinto
que te me poñas con verbas
e no nome do Señor e a Virxen
a loita empeza. | |
| | (Loitan entre os dous, e o mouro invoca a Mahoma:) | |
| | MOU.:
Mahoma, sálvame ahora. | [falta esta invocación, ou a penas
se escoita]. |
| | (Acaba a loita con vitoria do cristián) | |
| | CRIST.:
Esta loita fai mil anos
que os cristianos tiveron,
e en recordo daquel tempo
hoxe ó Socorro ofrecémoslla. | Esta loita hai mil anos
que os cristianos tiveron |
| 145 | Dille algo a Nosa Señora
si algunha cousa quixeras. | |
| | MOU.:
Reconozco a valentía
do cristián desta terra,
que ca carraxe que ten
deume mesmo na moleira.
Das moitas glorias antigas
que tantos triunfos tiveron,
reconozco o teu poder, cristián.
Quen dixera que vin perder
unha loita,
farto xa de ganar nelas.
Cautivo estou xa de ti
e aprisionáme onde queiras,
pero perdóname a vida
en nome da vosa reina. | Recoñezo a valentía

que coa coraxe que ten
[o mouro recita este verso e os
seguintes chorando]
que tantas victorias nos deron

¡Ai!, quen dixera ver perder |
150		
155		
160		
	CRIST.:
Dille algo máis a Nosa Señora
si outra cousa quixeras.	si algunha outra cousa quixeras
	MOU.:
Quero decirlle que alembre
a vosa bendita terra.	a nosa bendita terra

Museo
do Pobo
Galego

instituto de
estudos das
identidades

- 165 Que nos dé pan e fartura
en todas nosas artesas.
E faga que todos pidan e faga que a xente pida
A luz da fe prá conciencia,
E que pró ano subamos
170 con salud canta Ela queira con salud cando Ela queira
a visitar alá en riba,
con devoción e promesas,
a Virxe Santa da Fonte,
i a Santiña da Franqueira.

FIN

CONTEXTO ETNOGRÁFICO.-

San Cibrán de Mouriscados é unha parroquia que no ano 1950, cando comezou a representación do *Romance do mouro e o cristián*, tiña 447 habitantes, cifra que baixa a 285 no ano 2010, o cal é indicio de emigración e caída da natalidade, aínda que non tan acusada como noutras terras máis do interior galaico. Polo que puidemos comprobar mediante conversas, moitos naturais de Mouriscados están a traballar en Vigo e o seu contorno, e por iso na festa anual, dedicada á Virxe do Socorro e San Roque, os días 15 e 16 de agosto, acoden eses naturais ausentes xunto coas súas familias para participar nos actos e presenciar a posta en escena do *Romance*.

A de Mouriscados é unha das poucas representacións de mouros e cristiáns que seguen a ter lugar en Galiza. A súa orixe hai que situar arredor do ano 1950, por iniciativa do párroco nese momento, o Rvdo. Sr. D. Xesús Hermida Villar. Dado que Mouriscados é parroquia veciña de Nosa Señora da Franqueira, onde se celebra unha sonada romaría tamén cunha representación deste tipo, dedúcese doadamente que a introdución aquí desta modalidade de teatro popular se debe a influencia da Franqueira. No propio texto apréciase algún eco do da Franqueira e mesmo unha alusión ao final a esa Virxe. A posta en escena ten lugar durante a procesión. O mouro e o cristián chegan a cabalo ao lugar de Campo do Mouro, preto da igrexa parroquial, onde agarda detida a procesión, e despois dun breve intercambio de palabras, soben a un pequeno palco, onde se desenvolve o conxunto da representación. Ao final, unha vez vencido e encadeado o mouro, tanto el como o cristián incorpóranse á procesión, que segue o seu percorrido. Un elemento asociado de interese é que na procesión figuran catro parellas de danzantes que executan diversas danzas de paus, arcos e cintas, seguindo melodías interpretadas por un grupo de gaiteiros.

No vídeo e fotografías anexas pode apreciarse a vestimenta e armamento actual do mouro e o cristián, reducido este último a unha pequena espada e unha especie de alfanxe, ademais dunha arma defensiva, o morrión que leva na cabeza o cristián. Como dato peculiar o propio personaxe mouro díxonos que era necesario que el sempre aparecese no campo da representación fumando nunha cachimba. Polo demais, o desenvolvemento é lineal e sinxelo:

1-Chegada do mouro e o cristián a cabalo con primeiro diálogo breve.

Museo
do Pobo
Galego

instituto de
estudos das
identidades

2-Debate duns 9 minutos de duración entre os dous despois de desmontar e subir a un palco; o cristián adopta un ton e xestos serios ou solemnes, o mouro actúa de maneira máis informal, introducindo ás veces improvisacións no recitado para provocar a risa.

3-Combate final e derrota do mouro, a quen o cristián desarma e encadea.

4- Mouro e cristián incorpóranse á procesión, que segue o seu percorrido ata a parroquial.

En entrevistas con mulleres de Mouriscados coñecedoras da representación dende hai moitos anos puidemos comprobar que hai un certo orgullo localista por posuír esta manifestación festiva que contribúe a reforzar a identidade local fronte a outras parroquias veciñas. E esta afirmación localista ten unha especial significación con respecto da parroquia veciña de Nosa Señora da Franqueira, centro dunha sonada romaría con representación deste tipo máis antiga que a de Mouriscados. Por iso as nosas entrevistadas aseguraron que un ano se trouxera aos mesmos que actúan na Franqueira, pero a representación “non gustara”, preferindo sempre o texto e actuación de veciños da localidade porque “era mellor”.

Como última observación advírtese que o topónimo de *Campo de Mouro* nada ten que ver cos mouros evocados na representación, senón que, como xa indicou no século XIX o historiador tudense Francisco Ávila y La Cueva, está en relación co *liño mouro*, moi cultivado antano nesta zona.

BIBLIOGRAFÍA.-

No no 1981 editouse un folleto, para uso interno da parroquia, en Gáficas Boller, de O Porriño, que recolle o texto do Romance do mouro e o cristián así como uns comentarios do párroco nesas datas, D. Lourenzo Acebedo.

Xosé M. GONZÁLEZ REBOREDO, s./a., “Representaciones de moros y cristianos en Galicia: estado actual y algunas cuestiones sobre los textos”, en *La cultura sentida. Homenaje Al profesor Salvador Rodríguez Becerra* (no prelo).

Xosé Manuel GONZÁLEZ REBOREDO, 2019: *Festas con representación de mouros e cristiáns en Galicia e terras do noroeste veciñas*, Ed. Fervenza, Silleda.

Ilustración 1. Vista xeral de Mouriscados (foto de X. M. González Reboredo)

Ilustración 2. Nosa Señora do Socorro e San Roque na procesión. 15/08/2010 (foto de Luís Baños-Visual Q)

Ilustración 3. O cristián chega a cabalo. 15/08/2010 (foto de Luís Baños-Visual Q)

Ilustración 4. O mouro a cabalo e fumando nunha cachimba. 15/08/2010 (foto de X. M. González Reboredo)

Ilustración 5. Primeiro encontro entre o mouro e o cristián. 15/08/2010 (foto de Luís Baños-Visual Q).

Ilustración 1. Mouro e cristián durante o debate. 15/08/2010 (foto de X. M. González Reboredo)

Ilustración 2. Mouro e cristián na procesión. 15/08/2010 (foto de Luís Baños- Visual Q)

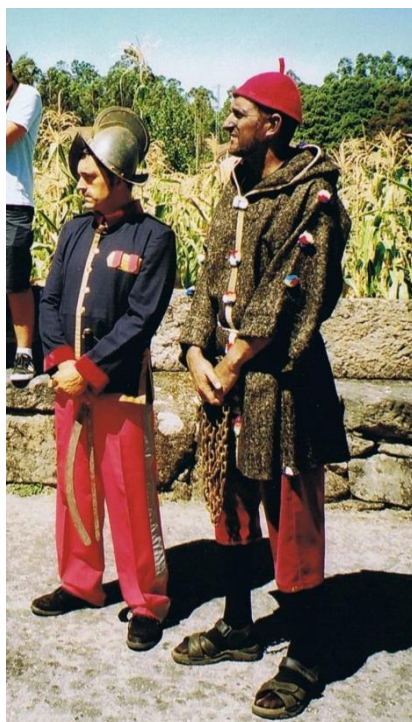

Ilustración 3. Mouro e cristián ao final da procesión. 15/08/2010 (foto de X. M. González Reboredo)